

Якубовський Степан Степанович, здобувач ступеня вищої освіти магістр Івано-Франківського юридичного інституту Національного університету «Одеська юридична академія»
Науковий керівник: завідувач кафедри кримінального права та кримінології Івано-Франківського юридичного інституту Національного університету «Одеська юридична академія» **Юрчишин В. Д.**

ПРАВОВИЙ НІГІЛІЗМ У СУСПІЛЬСТВІ

Юридична наука традиційно приділяє значну увагу питанням правосвідомості і правової культури, і це, безумовно, є виправданим, оскільки право, як один зі специфічних соціальних регуляторів, насамперед має діло не з матеріальними об'єктами, якими можна маніпулювати за власним розсудом, а з мислячими суб'єктами, що сприймають дійсність, переломлюючи її через призму своєї свідомості.

Проблеми нігілізму завжди привертали увагу філософів і юристів, особливо в кризові стани суспільства, перехідні епохи, які спонукали до переоцінки існуючих цінностей.

В XIX столітті філософський нігілізм розроблявся в Німеччині (А. Шопенгауер, Ф. Ніцше), соціально-політичний аспект – в Росії (І. Тургенєв, М. Чернишевський, М. Пісарєв та ін.), естетичний – в Англії та Франції. В XX столітті значну увагу дослідженню проблем нігілізму приділяв М. Гайдегер. Питання правового нігілізму набули широкого розголосу в засобах масової інформації, програмах політичних партій, побутовому житті населення в кінці XX століття, але ще не стали об'єктом глибокого наукового дослідження.

Для розкриття терміну «правовий нігілізм» необхідно з'ясувати, значення самого «нігілізму». Нігілізм (у перекладі з латини nihil – ніщо) – напрям суспільної думки, одна з форм світосприйняття і соціальної поведінки, виражає негативне ставлення суб'єкта до певних цінностей, поглядів, ідеалів.

Різновидом соціального нігілізму є правовий, який, з одного боку можна розглядати як певний стан суспільства, а з іншого – як особисті переконання окремих осіб, що знаходять прояв у відповідних діях (особисті переконання

можуть відрізнятися у осіб, які належать до різних соціальних верств, вікових груп, здобули різну освіту та виховання.

Правовий нігілізм – це деформований стан правосвідомості особи, суспільства, групи, який характеризується усвідомленим ігноруванням вимог закону, цінності права, зневажливим ставленням до правових принципів і традицій, однак виключає злочинний намір.

Правовий нігілізм українського суспільства радянського періоду мав глибокі історичні корені. Багатовікова правова незабезпеченість суспільства, нерівність перед законом і судом, правовий цинізм уряду та інших вищих органів влади, зневаження національної самобутності народу – все це «вбило всяку повагу до законності» у Російській імперії, до складу якої протягом декількох століть входила значна частина України.

Нігілізм проявлявся у двох формах:

1) теоретичній, коли в унісон з марксистсько-ленінською теорією на державному рівні обґрунтовувалися ідеї:

а) про відмирання держави і права при соціалізмі – і тим самим істотно принижувалася роль права;

б) про перевагу всесвітньої пролетарської революції над правами людини;

в) про перевагу постанов комуністичної партії над законами, вторинність права, його відображеної реальності, яка обслуговує первинні реальності – економіку і політику, та ін.;

2) практичній, коли відповідно до офіційної ідеології:

а) була накопичена величезна кількість нормативних актів, які або морально застаріли, або містили декларації та заклики, або не мали ясності і чіткості формулювань і суперечили один одному. Поширена порочна практика, відповідно до якої закон не діяв доти, доки він не обростав інструкціями або відомчими наказами, призвела до правової деградації суспільства, породила недовіру в закон, зневагу до нього;

б) встановлені державою правові норми не додержувалися державними органами, відомчими і посадовими особами, які прикривали порушення законності виправдувальними поясненнями типу «в інтересах народу», «для виконання плану» та ін., що спричинило відомчий правовий нігілізм, а часто і правовий цинізм з боку вищих посадових осіб держави;

Важливо було б зазначити, що також формою прояву правового нігілізму є порушення прав людини, особливо таких,

як право на життя, честь, гідність, власність, безпеку, здоров'я, соціальні права, що пов'язані із забезпеченням гідного людини рівня життя. У Конституції України сформульовані основні права і свободи людини, розроблений механізм їх забезпечення та практичної реалізації. Проте, хоч людина і визнається вищою соціальною цінністю, фактів порушення її прав ми знаємо чимало, і їх кількість все збільшується по мірі поглиблення соціально-політичної та економічної кризи [1, с. 253].

Порушення прав особи особливо таких, як право на життя, честь, гідність, житло, майно, безпеку, слабкий механізм їх правового захисту підриває віру в закон, в можливість держави забезпечити порядок і спокій в суспільстві, захистити людей від злочинних посягань. Безсилля ж права не може породити позитивного ставлення до нього з боку населення, а спричиняє лише роздратування, незадоволення і протест.

В літературі звертається увага на те, що «невіра у право і закон нерідко досягає такого ступеня, що людина відмовляється від реалізації своїх законних інтересів, або вирішує не мати справи з правом» [2, с. 20–27].

Важливо було б зазначити, що також формою прояву правового нігілізму є порушення прав людини, особливо таких, як право на життя, честь, гідність, власність, безпеку, здоров'я, соціальні права, що пов'язані із забезпеченням гідного людини рівня життя. У Конституції України сформульовані основні права і свободи людини, розроблений механізм їх забезпечення та практичної реалізації. Проте, хоч людина і визнається вищою соціальною цінністю, фактів порушення її прав ми знаємо чимало, і їх кількість все збільшується по мірі поглиблення соціально-політичної та економічної кризи [1, с. 253].

Порушення прав особи особливо таких, як право на життя, честь, гідність, житло, майно, безпеку, слабкий механізм їх правового захисту підриває віру в закон, в можливість держави забезпечити порядок і спокій в суспільстві, захистити людей від злочинних посягань. Безсилля ж права не може породити позитивного ставлення до нього з боку населення, а спричиняє лише роздратування, незадоволення і протест. В літературі звертається увага на те, що «невіра у право і закон нерідко досягає такого ступеня, що людина відмовляється від реалізації своїх законних інтересів, або вирішує не мати справи з правом».

Список використаних джерел

1. Головченко В. В. Право у житті людини / В. В. Головченко. – Київ : Оріони, 2005. – С. 253.
2. Туманов В. А. О правовом нигилизме / В. А. Туманов // Советское государство и право. – 1989. – № 10. – С. 20–27.

Ямбор Назарій Васильович, курсант 1 курсу Прикарпатського факультету (м. Івано-Франківськ) НАВС
Науковий керівник: доцент кафедри соціально-гуманітарних дисциплін Прикарпатського факультету (м. Івано-Франківськ) НАВС, кандидат юридичних наук, доцент **Онищук І. І.**

ДОТРИМАННЯ ПРИНЦИПУ РІВНОСТІ ПЕРЕД ЗАКОНОМ ЯК СКЛАДОВА ПРАВОВОЇ КУЛЬТУРИ

У юридичній літературі існує безліч питань, що стосуються правової культури. Це пов'язано з багатоаспектністю, неоднозначністю категорії правової культури, як частини культури громадської, що у свою чергу впливає з багатоаспектності, неоднозначності культури взагалі. Високий рівень правової культури є найважливішою ознакою правової держави, умовою обов'язковою необхідною для її побудови.

Правова культура визначається рівнем розвиненості правосвідомості населення. Правосвідомість – це ставлення людей до права, правових явищ, засноване на знаннях про право і сприйнятті на суб'єктивному рівні. Правосвідомість – дуже важливий елемент правової культури. Людина без правосвідомості буде жити власним свавіллям і терпіти свавілля від інших. Правосвідомість необхідно розглядати не тільки як сукупність поглядів на право, а ще й як погляди на державу, на всю організацію суспільного життя. Від того, яким буде рівень, якість правосвідомості, залежить і те, якою буде поведінка людини в суспільстві.

Рівність перед законом – одна з фундаментальних конституційних вимог, важлива умова існування правової держави. Принцип рівності є логічним продовженням принципу справедливості. Рівність не є формальним критерієм, вона має